

Stefan van Dierendonck

EN HET
REGENDE
BROOD

Roman

2012

THOMAS RAP
AMSTERDAM

*Il est plus facile que l'on croit de se bair:
La grâce est de s'oublier.*

Georges Bernanos, *Journal d'un curé de campagne*

* * *

*Oh Adam please you must believe
that snake put it in front of me*

PJ Harvey

Voor Clemens

Openingswoord

Onmiddellijk na de lauden riep de abt me bij zich, keek me aan vanachter zijn massief eiken bureautafel, de handen op een dichtgetapete doos. Hij kwam er net bovenuit. Naar mij toegekeerd stond met grote zwarte halen de adressering: *Pater Johannes Beckers, Abdij Sint-Benedictusberg, Vaals, Paesi Bassi*. Een slang schoot eruit, dook mijn borstkas binnen en slingerde zich rond mijn hart. Ademen ging ineens zwaar; mijn blik vluchtte weg voor de ogen van de abt, naar alle hoeken van de kloostercel. Ik wist dat hij mijn emoties registreerde en evalueerde, maar ik kon het niet helpen. Ik had het handschrift herkend.

‘Waarde broeder, enige tijd geleden is dit pakket met de post gekomen. Zoals je ziet is het aan jou gericht.’

Ik knikte. De abt ging verder.

‘Je weet dat het volgens onze regel niet is toegestaan om zonder toestemming van de abt brieven, gewijde voorwerpen of anderszins kleine geschenken aan te nemen. Je weet ook dat ik verantwoordelijkheid draag voor het geestelijk welzijn van allen die aan mijn zorg zijn toevertrouwd. Het is mijn opdracht om de broeders te sterken in hun roeping, in hun toewijding aan God en aan Zijn Kerk, in hun liefde voor het Hogere.’

Opnieuw een pauze, waarin hij wachtte op mijn instemming. 'Het is geen eenvoudige opdracht, kerkelijk leiderschap. Christus spreekt nog over een enkel verloren schaap waar de herder naar op zoek gaat. Onze schapen hebben meer van rabiate wolven, zijn minder geïnteresseerd in eeuwig geluk of in devotie dan in een snelle bevrediging van lichamelijke behoeften. Je begrijpt wat ik bedoel; tenslotte heb je het grootste deel van je leven in de wereld gewerkt. Ik heb daar altijd respect voor gehad, dat weet je. Na zo veel jaren in de felle zon komt de rust van het klooster je toe.'

'Dank u,' bracht ik uit.

'De overgang naar het geregelde kloosterleven was niet eenvoudig voor je. Hoe bevalt het werken in de tuinen?'

Ik keek naar mijn veranderde handen, het verse eelt, de kloven waar de aarde diep in was doorgedrongen, mijn rouwnagels.

'De rozen lijken zich te herstellen,' zei ik. De doos was van karton, de zilveren tape zorgvuldig aangedrukt; op een hoek zag ik een grillige kring van opgedroogd water.

'Weerbarstige planten zijn dat toch. Snoeien moet je leren, dat blijkt maar weer. Ik hoop dat ze in de toekomst weer het hoofdaltaar kunnen sieren.'

Ik zweeg.

'Goed. Dit pakket is verzonden door Clemens Driessen, en blijkbaar enkele maanden zoekgeraakt in de post. Het is een wonder dat het nog is opgedoken.' Even leek hij te grinniken; toen hernam hij zich. 'Natuurlijk staat Clemens' geval me nog helder voor ogen. Ik herinner me onze gesprekken over zijn coeliakie, over zijn onvermogen om die een plaats te geven in zijn priesterschap. Ik weet hoe aangeslagen je was door zijn ontijdige einde. Onze hele gemeenschap heeft voor jou en voor je leerling gebeden; we hebben je ondersteund in de verwerking van je verdriet. Vergeet dat niet nu ik je deze doos ga

overhandigen. Jij hebt er recht op om de laatste boodschap van Clemens in te zien. Ik heb het in gebed voor de Heer gebracht en het besproken in de raad van monniken. We zijn er zeker van dat Hij het zo wil. Moge je antwoorden vinden en vrede.'

Hij tilde zijn handen van de doos. De flappen veerden omhoog. De tape bleek doorgesneden; de abt had alles ingezien en beoordeeld, natuurlijk. Tenslotte is hij als vader door de gemeenschap gekozen, door God in die taak bevestigd, een goede herder voor zijn kudde. Ik begreep het maar al te goed. Niettemin bleef de oude slang mijn hart knellen, mijn longen pletten, mijn maag knijpen; mijn lijf was te klein voor mijn organen en het beest.

'Dank u,' zei ik, met mijn blik op de kiezels in de betonnen vloer, en ik nam het karton en liep naar de deur.

'Graag had ik de doos bij de vespers terug,' sprak de abt achter me.

Ik liep door naar mijn vrijwillige privécel, mijn kamer in een anoniem gebouw. Nooit had ik die als mijn bezit beschouwd, zoals de regel voorschrijft; nu was hij veranderd in mijn domein. Ik sloot de deur achter me, draaide de sleutel om. Ook voor het eerst.

De verhuisdoos plaatste ik op mijn werktafel. Ik ging zitten, langzaam. Bekeek de adressering letter voor letter, bevoelde de tape langs de randen, draaide de doos om en om, zuchtte, boog de flappen open, klapte ze terug, zuchtte nog eens. Ik stond op, keek erop neer. Een doodnormaal object: vierkant, lichtbruin; het kader waar mensen EETKAMER of ZOLDER in schrijven was leeg gebleven. Clemens wilde niet verhuizen, geen nieuwe start maken. Hij had geen afzender genoteerd. Geen gedachte aan eventuele onbestelbaarheid, geen vangnet.

Binnenin vond ik een zevental dagboeken (A5-formaat, harde kaft), cd's met muziek, een stapeltje brieven, een enkel

boek, minitapes voor een dictafoon met de labels 'Jeugdherinneringen 1', 'Jeugdherinneringen 2', en 'Overige herinneringen'. Batterijen. Niets was zomaar in de doos beland – een selectie die ik onmogelijk kon doornemen in de korte tijd die de abt me had gegeven. Kalm maakte ik de doos leeg, stapelde mijn bed vol, liet alle voorwerpen door mijn handen gaan. Hoe onnavolgbaar Clemens' levenskeuzen ook zijn geweest, ineens zag ik zijn geest in mijn handen, beter toegankelijk dan ooit. Dit had de abt wel goed begrepen: het was een louterend moment, als het opmaken van de laatste rekeningen van het jaar om met een schone lei en een zuiver geweten de toekomst in te gaan. Clemens' reïncarnatie diende zich aan. De lege doos bracht ik naar de abt; ik plaatste hem voor zijn deur, ging terug naar mijn cel en was er niet meer alleen.

In een koortsachtige spanning begon ik te lezen en te blade-ren, betastte alle voorwerpen die Clemens zelf in handen had genomen. Het voelde alsof ik een schat aan relikwieën had ontvangen, heilzamer dan de voet van Petrus in de Sint-Pieter, of de rots van Calvarië. Ineens begreep ik dit soort devotie ook beter. Ik inventariseerde het materiaal en nam het door, niet koud als een wetenschapper, maar betrokken, geëngageerd, omdat alleen zo de waarheid boven tafel komt – de menselijke waarheid. Er waren bladzijden die ik las en herlas, urenlang verloren in dezelfde woorden, omdat ik niets leek te onthouden, niets begreep, niets kon opslaan. Ik huilde. Ik vergat mijn monastieke verplichtingen, negeerde de aankondigingen van de getijden, mijn taken in de tuinen van het klooster, de maaltijden. Het triviale verdween naar de achtergrond.

Oude inzichten kregen hun bevestiging, begraven vragen werden met nieuw vlees en nieuwe huid bedekt als de beenderen van Ezechiël. Antwoorden dienden zich aan, maar ze verdwenen weer op het moment dat ik stopte met zoeken, met

lezen, kijken en luisteren. Tegelijk groeide een inzicht, dat alleen maar sterker werd: deze rijkdom aan ervaringen en geschiedenissen mocht ik niet voor mezelf houden; het verhaal van deze jonge priester moest verteld. Het hele verhaal, niet de karikatuur die de media ervan gemaakt hebben: 'Eigen schuld', of nog erger: 'Slachtoffer van de Kerk.' Clemens' wandeling over het water is niet in wanhoop verzonken en zijn dood was niet zonder betekenis. Noem het mijn hernieuwde geloof in de realiteit van Clemens' verrijzenis.

De man was meer dan een dwaas.

Harde data

Ter wereld kwam Clemens in 1972, in een tweepersoonsledikant op de eerste verdieping van een rijtjeshuis in Budel. Het was begin augustus. Dertig jaar later klonk zijn stem in mijn oren, werkte zich door dunne draadjes uit een snorrend apparaat naar mijn hoofd om het verhaal van zijn geboorte te reconstrueren.

‘Zo is het gegaan, als ik tenminste mijn moeder mag geloven,’ fluisterde hij, zijn toch al kalme stem nog milder door de Brabantse tongval. ‘Ze wilde me niet laten gaan, maar hield me urenlang, dagenlang, angstwekkend lang vast. Veel langer dan was uitgerekend. De vroedvrouw probeerde haar te kalmeren, maar zelfs de wonderolie haalde niets uit. Nog zo’n zinloze zalving!’

Ik hoorde weer zijn korte lach, een aangenaam geluid. Zo kende ik hem van de priesteropleiding: serieus en bescheiden, tot er ineens een geamuseerde twinkeling in zijn blauwe ogen verscheen. Je moest wel opletten, of je miste de clou.

‘Veel te lang veranderde er niets, en dat was te weinig. Toen mijn vader eindelijk besloot dat het genoeg was, belde hij de huisarts; tien minuten daarna stond dokter Sluys voor de deur, een energieke kerel, in mijn herinnering, ook al was hij niet

jong meer. Hij was sinds een jaar terug van een post in Afrika, waar hij in zijn eentje een heel ziekenhuis had gerund. Hij had er pigmentvlekken gekregen die in zijn vaderland behandeld moesten worden, grillige eilanden in een zongebruinde hoofdhuid. Ook zijn handen waren aangetast. Mijn moeder had nooit durven vragen of het besmettelijk was.'

Wat er volgde op de komst van de geneesheer was voorspelbaar: direct brak de weerstand van de jonge vrouw alsof ze al die tijd op de professional had gewacht. Ze liet het leven eindelijk los en dreef haar zoon uit.

'Daarmee was het avontuur nog niet voorbij, want ik werd geboren met een navelstreng die drie keer om mijn nek was gewikkeld. Te actief in de buik, te veel draaien en keren. De levenslijn werd mijn strop.'

Als dood kwam hij ter wereld; hij ademde en bewoog niet, had meer van een misgeboorte dan van een kind. Met hem hield iedereen zijn adem in, terwijl de arts hem overnam en begon uit te pakken als een cadeautje. Hij wroette met zijn blote vingers in het mondje, duwde op zijn borst, sloeg op de billen en ademde voorzichtig in zijn longen. Tot het werkte. Kokhalzend en haperend sloeg Clemens aan en begon te huilen, eerst dun als scheurend papier, maar met elke haal krachtiger. Toen hij ten slotte een verrassend grote hoeveelheid donkergroen meconium liet lopen, was dokter Sluys tevreden.

'Dat was het signaal waarop hij had gewacht,' lachte Clemens in mijn oren, 'mijn neonatalenpoep. Een lichaam dat zich ontlast heeft de toekomst, blijkbaar.'

Voor de harde data van zijn fysieke ontwikkeling kan ik putten uit een lichtblauw boek dat ik onder in de doos aantrof, met de titel *Onze baby*, geïllustreerd door Dolly Rudeman. De tekenares had een voorkeur voor blonde baby's met ronde ogen

in luiers met grote spelden, tekende bloemen in elke hoek. Op een pagina met de titel 'Wie kwam mij begroeten?' schilderde Dolly een jongetje op een levensgrote envelop. Andere bladzijdes waren: 'Wie belde mij op?' (een klassieke telefoonhoorn met een lint eraan), 'Wie stuurde mij gelukwensen?' (alweer die envelop). Elk vel was gevuld met identieke lijsten van familieleden en vrienden, zowel van vaders- als van moederszijde. Aan gelukwensen geen gebrek.

Op de eerste bladzijde plakte ze een reepje papier, dat uit een regionale krant was geknipt, waarschijnlijk de *Grenskoerier*:

4 aug Clemens Maria, zv Johannes H.M. Driessen, gemeenteambtenaar, en Christina H.N. Martens, zb, Notaris van Kemenadestraat 31.

Hij begon als een gemiddelde jongen. Geboren met een lengte van 51,5 centimeter en een gewicht van 7 pond ontwikkelde hij zich in een jaar tijd tot een lengte van 73 centimeter en 16 pond. Dokter Sluys was tevreden, al constateerde hij dat de groei na een jaar wat achterbleef. Zijn verklaring was poëtisch: 'De jongen verbrandt wat hij binnenkrijgt. Maar het is een aardigheid om te zien hoe beweeglijk hij is, hoe goed zijn motoriek al is ontwikkeld. Je hebt een kwikzilverbaby.' Dat beviel moeder wel, kwikzilver; ze onderstreepte het woord zelfs. Clemens was vloeibaar bij kamertemperatuur. Er stroomde edelmetaal door zijn aderen.

De vrolijke inborst van de jonge Clemens stuitert van de vele vierkante kiekjes in het boek. Hij lacht met grote open mond naar de camera terwijl hij met pa in de luie draaistoel zit. Hij lacht terwijl hij bloot op de commode ligt na een bad en buigt zijn hoofd zo ver achterover dat je zijn huig kunt zien. Hij sabbelt aan een pijp (commentaar: 'Pijproken vindt Clemens

leuk'). Hij strekt beide handen uit naar zijn moeder, die op de bank ligt. Hij staat wankel op de tank van een gele motorfiets, met zijn handen op het plexiglas van de kuip, terwijl zijn vader hem in balans houdt.

Als Christine schrijft: 'Wat was zijn moeder trots op hem. Ze vond haar baby de mooiste en liefste van alle kinderen op het consultatiebureau', dan geloof je haar direct.

Ook in zijn witte doopjurk – moeder moet het hoofdje nog ondersteunen – is een tevreden, bijna serene baby te zien. Hij hilde niet toen de kapelaan een beetje zout in zijn mond deed, gaf geen kik toen hij hem zalfde met geurige olie op de kruin, uitte geen klacht bij de drie keer dat het koude doopwater over zijn hoofd spoelde. De hele verzamelde familie, oma Driessen voorop, had er verbaasd van gestaan.

'Dat belooft veel goeds,' zou ze gezegd hebben.

Dat ook Christine ervan overtuigd was dat Clemens onder een goed gesternte was geboren, blijkt uit de pagina met de instructie: 'Deze bladzijde te gebruiken voor bijzonderheden betreffende voeding en eventuele kinderziekten.' Deze bleef maagdelijk leeg.

Zo gaat het vaker in de geschiedschrijving: iemand zet zich aan het werk, neemt zich voor een betrouwbaar verslag te schrijven en begint te noteren vanaf het begin. Maar na twee zinnen verandert het fotografische geheugen in een donkere kamer, wordt zorgvuldige beschrijving een min of meer bewuste selectie, een constructie met kop en staart. Er is ook zo veel moois te noteren, zeker voor een moeder. Geen wonder dat ze de introductie van het broodhapje wegliet, toen Clemens zes maanden oud was, een vroeg omen van zijn overgevoeligheid.

'Tot een halfjaar was ik een blakende baby, snelgroeiend als de jonge maïs op de velden rond het dorp,' sprak Clemens zonder

de stilte van mijn kloostercel te verstoren. Ik lag te luisteren op mijn brits, boven op de grijze, stugge dekens, mijn handen gevouwen over mijn habijt. Zo zou mijn sterfbed er waarschijnlijk ook uitzien. Een monnik leeft met de dood voor ogen. Het geluid had ik zo hard mogelijk gezet, om niets te missen.

‘Ineens verschenen er puistjes op mijn wangen; witte bulten veranderden in rode kraters, te groot voor mijn babyhoofd. Ook het enige voedsel dat niet bereid hoeft te worden, de moedermelk, verdroeg ik niet meer. Achteraf was dit natuurlijk het teken aan de wand, maar mijn ouders dachten dat het normaal was, een fase. Wat wisten zij ervan? Ik was hun eerste kind, ze hadden geen vergelijking. Wel weet ik dat mijn vader ook zoiets had gehad, maar toen noemden de artsen het een darmverkleving, iets waarvoor hij zelfs nog in het ziekenhuis had gelegen. Bij mij was het niet zo dramatisch, hoor. De huisarts gaf wat tips over voeding: geen volkorenbrood, geen sinaasappelsap of steenvruchten. Na een paar maanden trok mijn huid weer putloos strak, slonk de opgezette buik en bleef het voedsel binnen. Ik begon weer te groeien en te lachen, al had ik wat meer slaap nodig dan voorheen. Ik kon omvallen als een boom in het bos. Dat kan ik nog steeds.’

Wat Christine wel opnam in het babyboek waren twee van Clemens' haarlokken: een goudblonde van vlak na de geboorte en een donkerbruine van een jaar later. Ze tekende de omtrek van zijn rechterhand met een wijsvinger van drie centimeter lang. Ze noemt hem een 'bijdehandje' en 'heel leergierig' omdat hij op dezelfde dag leerde kruipen, op zijn knieën ging zitten en ging staan. Hij was toen achtenhalve maand oud. Ze beschreef onhandig hoe Clemens tweemaal uit bed was gevallen toen hij elf maanden oud was. De eerste keer had ze Clemens aangetroffen tegen de buitenkant van de wieg, het rode hoofd

naar beneden en de benen omhoog. Het trappellaken had hem in de vlucht gevangen. De tweede keer viel hij naast de kussens die ze uit voorzorg onder het bedje had neergelegd.

‘Het was een drama. Clemens was zo vreselijk bang geworden dat hij ’s avonds niet meer in zijn bedje durfde. We hebben hem toen maar bij ons in de kamer in zijn campingbedje gelegd. Het duurde een tijdje voordat hij eroverheen was.’

Niet lang daarna ontdekten Clemens’ ouders dat er een tweede kind onderweg was. Vooral zijn moeder was er blij mee, en sprak over haar hoop op een dochter om de geslachtelijke balans in huis te herstellen. De probleemloze geboorte van Angelica Adriana Maria, roepnaam Angelena, een maand na de tweede verjaardag van Clemens, deed precies dat. Van elke soort één. ‘Mijn koninginnetje’ noemde Christine haar. Niemand kon haar beter troosten of beschermen dan zij.

Toen hij drieënhalf jaar oud was schreef ze in het boek: ‘Clemens kwebbelt de hele dag door honderduit. Geen moment staat dat mondje stil, overal bemoeit hij zich mee en hij meent het nu al vaak beter te weten dan papa en mama, en dan is hij wel eigenwijs. Tegenwoordig is hij vol van wolven, indianen en cowboys (hij loopt vaak als cowboy door het huis) en het verhaal van Roodkapje kent hij helemaal (met een beetje hulp). Zingen kan hij ook (heel vals, geen gehoor).’

Op de laatste pagina van het babyboek heeft ze nog eenmaal een verjaardag vastgelegd: Clemens’ vierde. Hij zit tussen het bezoek aan een lage tafel, heeft een felgroen T-shirt aan met een stripverhaal erop, het lange geweer van een cowboy in zijn hand. Hij mikt lachend op een tulband vol poedersuiker en wat gedoofde kaarsjes, alsof hij ze met zijn luchtkogels heeft uitgeschoten. Zijn zusje kijkt op de achtergrond toe met een pruillip als een krent, een arm om het been van haar moeder. Zijn vader schiet vast het plaatje.

Ernaast de laatste foto: twee jongens in badstof pyjamabroek, het feest was al vroeg begonnen. Ze houden elk een paarse ballon in de hand, dragen een papieren kroon vol met serpentine op het hoofd en ze lachen naar de camera. Het commentaar in het ronde handschrift van Christine luidt: 'Clemens' eerste vriendje: Vincent!'

Misschien zoek ik er te veel achter, gevormd door mijn lange jaren van allegorische en typologische exegese van de Schrift, maar deze laatste zin lijkt me haar definitieve duiding van het einde van Clemens' vroege jeugd. Hij heeft zijn babytijd overleefd, is met de dag sterker geworden en doorgesgroeid. Ten slotte brak hij de kleine cirkel van het gezin open door vriendschap te sluiten. Hoe jong ook, Clemens had alles om het te maken in de wereld: energie en verbeeldingskracht, een sociaal hart. Haar taak was volbracht.

Zo rooskleurig zou zijn levensverhaal niet blijven.